GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 22245
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22245 (מסלול גמיש)

הוראות לנבחן

נספח: לשאלה 5 (קריקטורה)

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון – לאומיות וציונות

פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל

פרק שלישי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל

יש לענות על שניים מן הפרקים, ובכל פרק לבחור בשאלה אחת – (2×50) – סך הכול – 100 נקודות.

שימו לב: על תלמידי אשכול 1 לענות על פרק שני ושלישי.

על תלמידי אשכול 2 לענות על פרק ראשון ושלישי.

על תלמידי אשכול 3 לענות על פרק ראשון ושני.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: ספר הלימוד שאושר בנושא לאומיות וציונות וספר הלימוד שאושר בנושאים המאבק על הקמת מדינת ישראל וסוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל. בספרים יכולים להיות תקופות או נושאים שסומנו באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר, וכן קטעים שסומנו באמצעות מדגש (מרקר) או עיפרון, אך אין להשתמש בספרים שבהם הערות בכתב.

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מסֵפר הלימוד, יש לכתוב את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – לאומיות וציונות

שאלה 1

א. פוליטיות: המהפכה האמריקנית והמהפכה הצרפתית הפיצו את רעיונות ההשכלה (ריבונות העם, חירות, שוויון) – השראה לתנועות לאומיות; כיבושי נפוליאון הפיצו את רעיונות המהפכה ובה בעת עוררו רגש לאומי נגד הכובש הזר. חברתיות: המהפכה התעשייתית והעיור – ניתוק מהמסגרות המסורתיות, תחושת תלישות; הלאומיות סיפקה זהות, שייכות וסולידריות; החילון – אובדן הזהות הדתית המלכדת, הלאומיות מילאה את החלל. טכנולוגיות: עיתונות, טלגרף ומסילות ברזל – הפצה מהירה של רעיונות, קירוב בין בני הלאום וגיוס ההמונים. מקור מספר הלימוד המדגים אחת מהן.

ב. הפתרון: הכרה ביהודים כעם ומתן טריטוריה (מולדת) מובטחת במשפט הכלל שבה יחיו כעם עצמאי ("תלוי בהכרה בהיותם עם ובמציאת מולדת בעבורם שתהיה מובטחת לפי משפט הכלל"). הניצול: הוועדה דנה בצמצום ההגירה לבריטניה (בעיקר של יהודי מזרח אירופה); הרצל הציג לבריטניה את פתרונו כדרך להעניק ליהודים מולדת ובכך להסיט את זרם המהגרים ממנה ("זרם המהגרים ינטה מן הארץ הזאת"). עמדה: הצליח (חלקית) – יוזמות בריטיות למשא ומתן: תוכנית אל־עריש (1902–1903), הצעת אוגנדה (מזרח אפריקה, 1903), ומאוחר יותר הצהרת בלפור (1917). או טיעון נגדי: ההצעות לא חייבו את בריטניה ולא קודם בפועל פתרון טריטוריאלי־לאומי.

שאלה 2

א. מאפיינים (שניים מתוך): היסטוריה/עבר משותף ("הדורות המתים", "מסורת הלאומיות האירית העתיקה", "שש פעמים בשלוש מאות השנים האחרונות"); מטרה משותפת – רצון לחיות יחד במדינה לאומית ריבונית / זיקה לטריטוריה ("זכותם של בני העם האירי לבעלות על אירלנד"); דת משותפת ("בשם אלוהים"); שפה משותפת (הכותרת בגאלית). דרך מאבק (אחת מתוך): מאבק צבאי בשליט זר ("יוצאת להילחם על חירותה", ארגוניה הצבאיים, "ושוב דורשים זאת בנשק"); כריתת בריתות עם כוחות חיצוניים ("ונתמכת... בידי בעלי ברית אמיצים באירופה"); טיפוח תודעה לאומית.

ב. תחום ההתיישבות: התרחבות לאזורים חדשים (גליל, שומרון, שפלת יהודה), הקמת מושבות וקבוצות, התיישבות עירונית עברית – תל אביב (1909); חשיבות: תשתית לפריסה היהודית בארץ, צמיחה כלכלית. תחום חברתי־תרבותי־פוליטי: מפלגות (הפועל הצעיר, פועלי ציון), החייאת השפה העברית, חינוך עברי (גימנסיה הרצליה, הטכניון), עיתונות וספרות; חשיבות: ארגונים כלל־יישוביים והנהגה עתידית, "יהודי חדש", גיבוש העם סביב שפה אחת. תחום ביטחוני: בר־גיורא (1907), השומר (1909); חשיבות: הגנה עצמית כמשימה לאומית. מקור מספר הלימוד המבטא אחת מהן.

שאלה 3

א. לדוגמה איטליה: אוסטריה עיכבה – שלטה בצפון איטליה (לומברדיה וונציה) והתנגדה לאיחוד; צרפת סייעה – נפוליאון השלישי סייע לפיימונטה לסלק את האוסטרים (מלחמת 1859); פרוסיה – ניצחונותיה על אוסטריה (1866) ועל צרפת (1870) סייעו להשלים את האיחוד. גורם אחר: הכריזמה של גריבלדי ("משלחת האלף", 1860); מאציני; כוחה של פיימונטה וקאבור; או גורם מעכב – הכנסייה הקתולית שלטה במדינת האפיפיור; פיצול צפון–דרום. (יוון: עות'מאנים עיכבו, רוסיה–בריטניה–צרפת סייעו בנבארינו 1827; פולין: רוסיה, פרוסיה ואוסטריה עיכבו; גרמניה: אוסטריה וצרפת עיכבו.)

ב. בן גוריון – "נס": מתייחס לכך שממשלת הוד מלכותו, מעצמה מרכזית, "רואה בעין יפה ייסוד בית לאומי לעם היהודי בארץ־ישראל" ו"תעשה את מיטב מאמציה להקל הגשמת מטרה זו" – הכרה רשמית ראשונה בעם היהודי ובזכותו לבית לאומי. הוועד הפועל הערבי – התנגדות: מתייחס לתמיכה בבית לאומי לעם היהודי בארץ־ישראל, ולכך שהערבים מוזכרים רק כ"העדות הלא־יהודיות הקיימות" שזכויותיהן האזרחיות והדתיות בלבד יישמרו – ללא זכויות לאומיות. היהודים האמריקנים – התנגדות: מתייחסים ל"ייסוד בית לאומי לעם היהודי בארץ־ישראל" – חשש שההכרה תפגע במעמדם בארצותיהם ותעורר האשמה בנאמנות כפולה. סיבה להבדל – זהות הדוברים: בן גוריון פעיל ציוני מראשי מפלגות הפועלים; הוועד הערבי מייצג את התנועה הלאומית הערבית בארץ; הכותבים האמריקנים רצו לשמור על זהותם האמריקנית.

פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל

שאלה 4

א. סיבות (שתיים מתוך): היישוב ציפה שבתום המלחמה בריטניה תשנה את מדיניותה לנוכח השואה והתגייסות היישוב למאמץ המלחמתי – אך זו לא השתנתה; בריטניה (גם ממשלת הלייבור, למרות הבטחותיה לפני הבחירות ב־1945) לא ביטלה את הגבלות "הספר הלבן" השלישי; שר החוץ בווין הפריד בין שאלת העקורים לשאלת ארץ־ישראל במקום להתיר את עלייתם; השואה העמיקה את ההכרה בצורך הדחוף במדינה שתהיה מקלט, וההנהגה הגיעה למסקנה שיש לאחד את כל המחתרות במאבק בבריטים (תנועת המרי העברי). מקור מספר הלימוד המבטא את השינוי.

ב. מטרות: להשפיע על עיצוב גבולות המדינה העתידית באמצעות הרחבת אזורי ההתיישבות (למשל 11 הנקודות בנגב, אוקטובר 1946); רכישת קרקעות באזורים דלילי התיישבות ליצירת רצף התיישבותי; חיזוק אזורי הגבול; מאבק במדיניות בריטניה בנוגע לקרקעות (תקנות הקרקעות של הספר הלבן). בקטע: מאבק במדיניות הקרקעות – הבאת חברי הוועדה לנגב "כדי להוכיח את אפשרות יישובו של הנגב בהיקף נרחב"; יוסל הפנר: "תפקידכם הוא לאפשר לנו להביא לכאן את אחינו". עיצוב הגבולות – התיאור הנלהב של רשמי הוועדה ("מפעל כביר", "אם לשפוט לפי ההתרשמויות... הרי המאמץ הצליח"), צינור המים.

שאלה 5

א. גורם בקריקטורה: המבוי הסתום – בריטניה נכשלה בניסיון לפתור את הסכסוך בין יהודים לערבים. רכיבים: בקבוק על אדמת "פלשתינה" מעלה עשן ונראה כעומד להתפוצץ – המתח בארץ; בתוכו שתי דמויות סטראוטיפיות (יהודי וערבי) שהארץ צרה מלהכילן; מאיימות זו על זו – היהודי באקדח והערבי בסכין – מלחמה מאיימת; הכיתוב SPIRIT OF CIVIL WAR; על הצוואר "המנדט הבריטי" והחייל הבריטי כפפקק כועס ומתאמץ – השלטון הבריטי לכוד בין שני הצדדים. גורם נוסף: ירידת כוחה של בריטניה ותלותה בארה"ב אחרי המלחמה; מחיר כלכלי כבד וציבור שדרש שיקום; דעת קהל עולמית שלילית (פרשת העקורים והמעפילים); לחץ ציבורי בבריטניה להחזיר את החיילים; המאבק המתמשך של היישוב; תהליך הדה־קולוניזציה.

ב. גורמים (שניים מתוך): המלחמה הקרה – שתי המעצמות תמכו, כל אחת מסיבותיה: ברית המועצות קיוותה לדחוק את בריטניה מן האזור ואולי למדינה סוציאליסטית, והבטיחה את תמיכת הגוש הסובייטי (חוץ מיוגוסלביה), ארה"ב גייסה מדינות בהשפעתה; פעילות דיפלומטית של נציגי היישוב והעם היהודי – פנייה לכל מדינה, לחצים כלכליים ואישיים (ליבריה, הפיליפינים, האיטי), יהודי ארה"ב לחצו על טרומן, ויצמן; הערבים לא האמינו שהיהודים יגייסו רוב של שני שלישים ופעלו מאוחר מדי. סיבה להימנעות/התנגדות: בריטניה נמנעה – התלות בארה"ב מנעה ממנה להתנגד, והרצון לשמור על קשריה עם מדינות ערב והנפט מנע ממנה לתמוך; מדינות ערב ומדינות מוסלמיות התנגדו – דרשו מדינה ערבית בכל ארץ־ישראל.

שאלה 6

א. מאפיינים בקטע: מלחמת אזרחים בין כוחות לא סדירים (מחתרות, כנופיות) – הכותבת לוחמת פלמ"ח, וחוששת מפלישת מדינות ערב ("הן מחכות רק ליציאת הבריטים"); השלטון הבריטי עדיין קיים אך מתארגן לפינוי ("עוד כעשרה ימים למועד הנקוב על ידי האנגלים ליציאתם"); מאבק על הדרכים ("האסון בשיירת הר הצופים", הקרב על הרדאר); היישוב עבר ממגננה למתקפה – תוכנית ד' ("עד עכשיו ניצחנו, כבשנו ושמרנו על כל נקודותינו", קרבות קטמון); נשק קל ("ולנו רק רובים וסטנים" מול טנקים ותותחים). השפעה על ההחלטה: יציאת הבריטים – החלטה להכריז מייד עם סיום המנדט כדי למלא את החלל השלטוני; ההישגים – תחושה שהיישוב מוכן לעצמאות; הנשק הקל והכוחות הלא סדירים – הערכה שיש לכונן מדינה ריבונית כדי להקים צבא סדיר, לגייס ולרכוש נשק כבד.

ב. המטרה: לחסל את מדינת ישראל (למנוע את הקמתה) ולהיחלץ לעזרת ערביי ארץ־ישראל. מדוע לא הצליחו: מדינת ישראל ניצחה – כושר הלחימה של צה"ל והתעצמות כוחו במהלך המלחמה (הקמת צה"ל כצבא אחד, גיוס, רכש נשק מצ'כוסלובקיה, ההפוגה הראשונה); פיצול ותחרות בין צבאות ערב והיעדר פיקוד עליון ותיאום; מוטיבציה נמוכה יותר וקשיי אספקה ולוגיסטיקה. מקור מספר הלימוד המבטא אחת הסיבות.

פרק שלישי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל

שאלה 7

א. דה־קולוניזציה: התפרקות האימפריות הקולוניאליות ומאבק המושבות באסיה ובאפריקה לעצמאות לאחר מלחמת העולם השנייה (בעיקר שנות ה־50 וה־60); תמיכת מעצמות העל. מקור 1 (בודואן): תהליך ביוזמת ליאופולד השני – "משימה"; קדמה (רכבות, בתי חולים, חקלאות, ערים); תהליך שמקורו במתן אמון של בלגיה ברצון האוכלוסייה. מקור 2 (לומומבה): עצמאות שהושגה במאבק "בדמעות, באש ובדם"; מאבק לשים קץ לשלטון משפיל ומנצל (עבודת פרך, רעב, לעג ומכות); שחרור עם אפריקאי מגזענות הלבן ("נאלצנו לספוג...משום שהיינו כושים", "Vous" שמור ללבן); קץ לדיכוי המחשבה החופשית. הבדל – זהות הדובר: מלך בלגיה, מצאצאי משפחתו של ליאופולד השני, מאדיר את תרומת בלגיה; לומומבה – מנהיג המאבק לעצמאות, מתאר את הסבל והמאבק. או מטרת המקור: להציג את בלגיה כשלטון נאור / להציג את תנועת השחרור והמאבק.

ב. השפעת הדה־קולוניזציה: התגברות המתח בין מוסלמים ליהודים, שנחשבו תומכי המעצמה הקולוניאלית; התערערות הביטחון של היהודים במדינות שהשתחררו – השלטון הקולוניאלי דאג לביטחונם והגן עליהם; התחזקות הזהות הלאומית (ערבית־מוסלמית) ושנאת זרים שהכבידה על השתלבות היהודים; פרעות. גורם נוסף: התגברות הלאומיות; הקמת מדינת ישראל ומלחמת העצמאות – הגברת המתח והאיבה, פרעות (מצרים, עיראק, לוב, מרוקו), החלטות הליגה הערבית לפגוע ביהודים (1946–1947), התלהבות היהודים מהקמת המדינה; מלחמת סיני ומלחמת ששת הימים. מקור מספר הלימוד המבטא את ההשפעה.

שאלה 8

א. נסיבות: מלחמת העצמאות הביאה להתדרדרות במצב היהודים בארצות ערב ("מצבם... הוחמר מאז פלשו צבאות ערב לארץ"); הקמת המדינה איפשרה פתיחת שערים ודיון בהעלאת היהודים מן התפוצות (הדיון התקיים חודשים ספורים אחרי הקמת המדינה, בישיבה ה־19 של הכנסת הראשונה; ח"כ אילנית מציעה "עלייה בכל הדרכים"). קביעת בן גוריון: מצבם הוחמר והם נמצאים בסכנה קיומית ("נעשו בני ערובה", "הסכנה היא חמורה"). השפעה: עליית הצלה – העלאת קהילות שלמות שנשקפה להן סכנה מיידית: "מרבד הקסמים" (תימן, 1949–1950), "עזרא ונחמיה" (עיראק, 1950–1952); הפעלת שליחים; עלייה חשאית ממדינות שאסרו יציאה (מרוקו – "מבצע יכין").

ב. הישג: יישוב קטן קלט אוכלוסייה גדולה ממנו פי שניים ויותר בתוך זמן קצר; נקלטו ניצולי שואה חסרי כול ועולים מארצות האסלאם שנאלצו להשאיר את רכושם; המדינה מצאה פתרונות דיור (מעברות, שיכונים, עיירות פיתוח) בתנאי מצוקה כלכלית (צנע) ואיום ביטחוני; העולים רכשו את השפה העברית, ילדיהם השתלבו במערכת החינוך והצעירים בצה"ל; עוצבה זהות משותפת. ביקורת: הכוונת עולים לדיור בלי להתחשב ברצונם – חוסר ברירה ("מן האונייה אל הכפר"); יישוב בפריפריה הנציח מעמד שולי; יחס מתנשא ופטרוני של הממסד הקולט; מדיניות "כור ההיתוך" – התעלמות מהמסורות והתרבויות, מרירות ומתחים; תחושת קיפוח – אירועי ואדי סאליב (1959).

שאלה 9

א. נסיבות: מצרים ריכזה כוחות בסיני, סילקה את כוח החירום של האו"ם וסגרה את מצרי טיראן לשיט הישראלי; מנהיגי ערב ניהלו מלחמת תעמולה ואיימו להשמיד את ישראל; הסכמי הגנה (מצרים–סוריה, נובמבר 1966; מצרים–ירדן, מאי 1967); כישלון המאמצים הדיפלומטיים; "תקופת ההמתנה" הממושכת וגיוס המילואים פגעו במשק ובמורל; לחץ מפקדי צה"ל למכת מנע. בקריקטורה: נאצר אוטם את אוזניו לקריאה "דיפלומאטיה" מן השפופרת – סירובו לפתרון דיפלומטי; נאצר במדים עמוס נשק – מוכנותו למלחמה; אגרוף "צה"ל" יוצא מהשפופרת – נכונות צה"ל לתקוף, "יד חזקה".

ב. בעקבות התוספת של כמיליון פלסטינים לשליטת ישראל – התמודדות עם המון פליטים במחנות בעוני ובצפיפות; השלטון בפלסטינים ואיחוד רצועת עזה והגדה המערבית השפיעו על התחזקות הלאומיות הפלסטינית ועל התגברות הטרור; ויכוח ציבורי בשאלת השטחים – מחלוקת ושני מחנות פוליטיים; הישגי ישראל העצימו את התנגדות מדינות ערב והניעו אותן למלחמה נוספת להחזרת השטחים (מלחמת ההתשה, מלחמת יום הכיפורים; ועידת חרטום, "שלושת הלאווים"); הניצחון יצר אווירה של זחיחות וביטחון עצמי מופרז – "הקונספציה" לפני מלחמת יום הכיפורים. מקור מספר הלימוד המסייע לנימוק.

שאלה 10

א. סוריה ומצרים רצו לשקם את כבודן בעקבות התבוסה במלחמת ששת הימים; רצו להשיב לעצמן את השטחים שאיבדו במלחמה הקודמת (סיני, רמת הגולן); מצרים ראתה במלחמה אמצעי לפתיחת תהליך מדיני שיביא לנסיגת ישראל מסיני (שבירת הקיפאון המדיני). מקור מספר הלימוד המבטא אחד מן הגורמים.

ב. תובנה מן האופן שבו פרצה המלחמה: צריך להשתחרר מהרגשת היוהרה שליוותה אותנו בנוגע לכוחנו – מן התפיסה שאנו "כול יכולים". מבוססת על: כישלון המודיעין להתריע על פרוץ המלחמה ("הקונספציה"), ההנחה שצבא ישראל בלתי מנוצח; מחדל ההפתעה והמחיר הכבד (הרוגים ופצועים רבים, אובדן ציוד, פגיעה בכושר צה"ל), הצלחות צבאות ערב בימים הראשונים. תובנה מתוצאותיה: צה"ל הוא צבא חזק שסיים את המלחמה בהישג צבאי, אף שפתח בה בתנאים קשים. מבוססת על: המתקפה הישראלית בשתי החזיתות, צליחת תעלת סואץ והגעה למרחק 101 ק"מ מקהיר וכ־40 ק"מ מדמשק, תוך אבדות כבדות לצבאות מצרים וסוריה.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history